

**Ocena w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych i organizacyjnych dr Marii
Franciszki Szymańskiej ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w
dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, sporządzona dla Rady Instytutu
Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach**

(na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym (ze zmianami z dnia 18.03.2011 r. – Art. 2): zwłaszcza – art. 16, 18a, 21 oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Przedmiotem oceny jest dorobek naukowo-badawczy zawarty w przedłożonej przez dr Marię Francyszkę Szymańską dokumentacji. Na podstawie analizy przygotowanych materiałów stwierdzam, że Habilitantka złożyła komplet wymaganych dokumentów.

1. Wstępne informacje o Habilitantce

Dr Maria Franciszka Szymańska rozpoczęła studia wyższe w Nauczycielskim Kolegium Języka Angielskiego, Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie uzyskała, w roku 1988, tytuł licencjata. Z kolei studia magisterskie z zakresu pedagogiki, specjalności dydaktyki języków obcych odbyła w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku (dziś Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor) – tu dostała, w roku 2001, tytuł magistra. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskała na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w roku 2009 na podstawie rozprawy doktorskiej: „*Miłość wychowawcza w integralnym rozwoju osoby*”. Promotorem w przewodzie doktorskim była prof. dr hab. Krystyna Chałas, a recenzentami dysertacji byli: prof. dr hab. Jadwiga Izdebska oraz dr hab. Alina Rynio, prof. KUL.

Habilitantka początkowo pracowała jako nauczyciel języka angielskiego w liceum ogólnokształcącym. W roku 2011 została zatrudniona na stanowisku adiunkta Wydziału Pedagogicznego Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku. Z kolei w roku 2014 rozpoczęła pracę na stanowisku adiunkta Wydziału Pedagogicznego Akademii Ignatianum w Krakowie. Od roku 2011 współpracowała dodatkowo z Nauczycielskim

Kolegium Języków Obcych przy Uniwersytecie Warszawskim oraz Uniwersytetem im. Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie.

- 2. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki** (na podstawie art. 16 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 18 marca 2011 r. w sprawie zmiany ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw; § 3i 4 Rozporządzenia Ministra Nauki i szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego)

Dr Maria Franciszka Szymańska jako swoje osiągnięcie naukowo-badawcze przedstawiła cykl publikacji powiązanych tematycznie, który zatytułowała: *Formacja nauczycieli. Perspektywa kreatywno-transformacyjna*. Na cykl habilitacyjny składają się:

- 2 monografie autorskie,
- 3 artykuły – stanowiące część współautorskich monografii,
- 3 artykuły w recenzowanych czasopismach punktowanych z listy MNiSW,
- 4 artykuły w pozostałych czasopismach (w tym 1 na Ukrainie i 1 na Węgrzech)
- 3 teksty naukowe opublikowane w monografiach pod redakcją.

Całość składa się z trzech komponentów:

- I. Transformacyjna twórczość w formacji nauczyciela**
- II. Badania w działaniu. Własna koncepcja**
- III. Portfolio w kształceniu nauczycieli. Własna koncepcja**

Wskazane osiągnięcie naukowe mieści się w obszarze pedeutologii. Habilitantka w autoreferacie dookreśliła przedmiot i cele badań. Podstawowym założeniem było ukazanie znaczenia formacji nauczyciela w perspektywie kreatywno-transformacyjnej dla jego rozwoju osobowego i zawodowego. Założonym celem było zbudowanie personalistycznej formacji nauczycieli, osadzonej w paradygmacie podmiotowo-partycypacyjnym. Prawidłowo pod względem poznawczym i metodologicznym określiła 3 pytania, które miały – zgodnie z założeniami – służyć do realizacji wyznaczonego celu. Tak jak zaznaczyłam nie mam zastrzeżeń do budowy samych problemów badawczych, zmieniałabym jednak ich kolejność, rozpoczynając od pytania o samą istotę formacyjnego kształcenia nauczycieli:

- 1) Czym charakteryzuje się formacyjne kształcenie nauczycieli?
a następnie przechodząc do kolejnych pytań:

- 2) Jakie znaczenie ma transformacyjna twórczość w formacji nauczyciela w perspektywie kreatywno-transformacyjnej?
- 3) W jaki sposób można wspomagać proces formacji nauczyciela, by służył także rozwojowi ucznia?

Habilitationka przedstawiła listę tekstów budujących projekt habilitacyjny.

I. Transformacyjna twórczość w formacji nauczyciela (teksty opublikowane w latach 2017-2018)

Publikacje wchodzące w skład tego osiągnięcia to:

- anglojęzyczna monografia autorska: *Transformative Creativity in Teacher Formation a Pedagogical Approach*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2017;
- jeden z rozdziałów monografii, której habilitationka jest współautorką: *Introcepcja wartości w kształtowaniu dojrzałości ludzkiej podmiotów edukacyjnych. Perspektywa pedagogiczna*, W: Człowiek – Edukacja – Społeczeństwo. Wybrane zagadnienia i problemy, Wydawnictwo Akademii Humanistycznej im. A. Gieyszтора w Pułtusku, 2017 (współautorka: M. Gogolewska-Tońska);

2 teksty współautorskie:

- pierwszy z nich opublikowany w pracy zbiorowej (wkład pracy własnej został oszacowany na 50%): *Twórcza postawa człowieka wobec realizacji jego życiowego powołania*, W: A. Walulik, J. Mólka (red.): *Septuaginta pedagogiczno-katechetyczna*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2017 (współautor: M. Szymański);
- drugi opublikowany w punktowanym czasopiśmie (wkład pracy własnej został oszacowany na 70%): *Role and Meaning of Formation in Teacher Integral Development*, „Pedagogia Christiana”, 2018, Vol. 42, No. 2 (współautor: G. Zelek);

oraz artykuł autorski w czasopiśmie:

- *Koncepcja integralnego rozwoju osoby według Karola Wojtyły kluczem do zrozumienia dramatu moralnego człowieka*, „Kultura – Media – Edukacja”, nr 32 2018.

Cykl publikacji na temat *Formacja nauczycieli. Perspektywa kreatywno-transformacyjna* jest rzeczowo uzasadniony teoretycznie. Co uważam za istotne, a na co wskazuje Autorka we wstępie – monografia jest efektem indywidualnych doświadczeń nabywanych już od momentu startu w zawodzie nauczycielskim (praca w szkole średniej jako nauczyciel języka

angielskiego do 2011 roku, w kolegium nauczycielskim, a wreszcie w środowisku akademickim). Habilitantka dostrzega potrzebę poszukiwania nowej koncepcji kształcenia nauczycieli, wzmocnienia ich w trwaniu w zawodzie. Konieczne jest to ze względu na obserwowane niekorzystne zmiany odgórne proponowane przez polityków, ale również zjawiska sprzyjające wypaleniu zawodowemu, a mające swoje podstawy w samych szkołach. Przygotowana publikacja i badania realizowane przez dr Marię Szymańską mają pozwolić na zbudowanie alternatywnego modelu, przeciwdziałającego wypaleniu zawodowemu, ale również ogólnemu zniechęceniu studentów do pracy w szkole (jak pisze słusznie Autorka – coraz częściej spostrzegających pracę w szkole jako „zło konieczne”). Proponowany model wymaga indywidualnej refleksji, zaangażowania, ale również nastawienia na indywidualną zmianę.

Zarówno przedłożona monografia, jak i kolejne teksty zawierają odpowiedzi na kluczowe pytanie: *Jakie znaczenie ma transformacyjna twórczość w formacji nauczyciela w perspektywie kreatywno-transformacyjnej?* ale również – w mniejszym zakresie – na pozostałe pytania badawcze. Habilitantka wychodzi od spostrzeżenia, że formacja nauczyciela ma związek ze sposobem nauczania i wychowywania. Podstawą jest zrozumienie samego siebie, co jest pierwszym, podstawowym krokiem do zrozumienia uczniów. Dr Maria Szymańska zaprezentowała umiejętność krytycznego doboru i refleksyjnego odczytania a następnie opisanie zagadnień związanych z antropologiczno-aksjologiczno-pedagogicznymi podstawami formacji nauczyciela. Wykorzystała w tym celu zarówno literaturę polską, jak i zagraniczną z zakresu nauk społecznych i humanistycznych. Autorka dokonując analizy i interpretacji zgromadzonego materiału badawczego stwierdza, że czynnik transformacyjnej twórczości należy uznać za jeden z najważniejszych elementów warunkujących formację nauczyciela. Należy ją przy tym rozpatrywać całościowo, w sposób integralny (powiązanie z teorią Stefana Kunowskiego), z uwzględnieniem wymiaru personalnego, pedagogicznego i zawodowego i posiadanej przez niego godności. Szczególne znaczenie w tym procesie mają wartości (determinujące uczucia, motywacje i postawy), generalnie najważniejszym elementem – zdaniem Habilitantki – jest sfera duchowa człowieka i zjawisko introcepcji wartości (omawiane również w kolejnym komponentcie). Zwraca uwagę na różnice indywidualne między nauczycielami – między innymi na kwestię wieku, płci, sposobu percepcji (uwzględniającej indywidualny i społeczny wymiar percepcji umysłu w odniesieniu do sumienia budowanego na wiedzy nauczyciela), ale również emocji i motywacji oraz wyobraźni, pamięci, myślenia czy rozwiązywania problemów (np. E. De Bono, D. Tuohy). Dr Maria Szymańska zaproponowała autorskie rozumienie, takich pojęć, jak: refleksja

(traktowana jako wewnętrzny, aktywny, dynamiczny proces obejmując całą zintegrowaną osobę, mającym swoje odzwierciedlenie w akcie działania, który wynika z konkretnego doświadczenia, jakie ma miejsce w konkretnym okresie czasu, a także wiedzę uzyskaną świadomie lub nieświadomie, którą należy uformować w celu osiągnięcia wzrostu osobistego i społecznego), transformacja i transformacyjna twórczość. W monografii Autorka opisuje również wybrane strategie, metody i techniki wspierania kreatywności transformacyjnej w kształceniu nauczycieli. Tu – co warto podkreślić – zaproponowane zostały autorskie strategie: refleksyjnego wglądu (ss. 241-243), integralnej koncepcji poznawczej (ss. 243-244), dialektycznej dociekliwości (ss. 244-245) i podejścia transakcyjnego (ss. 245-246).

Pozostałe teksty są niejako uzupełnieniem i pogłębieniem wybranych aspektów poruszonych w monografii: introcepcji (*Introcepcja wartości w kształtowaniu dojrzałości ludzkiej podmiotów edukacyjnych...*) i powiązanej z tym potrzeby integralnego rozwoju osoby (*Koncepcja integralnego rozwoju osoby według Karola Wojtyły kluczem do...*) oraz twórczej, kreatywnej postawie wobec siebie i otoczenia (*Twórcza postawa człowieka wobec realizacji jego życiowego powołania...*, *Role and Meaning of Formation in Teacher Integral Development*).

Całość tworzy spójny cykl tematyczny. Dobrze opracowany zarówno w zakresie koncepcji, jak i zawartości merytorycznej. uważam, że dobrym zabiegiem byłoby udostępnienie monografii również w języku polskim.

II. **Badania w działaniu. Własna koncepcja** (teksty opublikowane w latach 2011-2018)

Publikacje wchodzące w skład tego osiągnięcia to 3 teksty:

- jeden z rozdziałów monografii, której habilitantka jest współautorką: *Badania w działaniu*, W: *Wybrane metody jakościowe w badaniach pedagogicznych*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2018 (współautorka: M. Ciechowska);
- I część monografii współautorskiej: *Badania w działaniu w kreatywno-transformacyjnej praktyce edukacyjnej nauczyciela*, W: *Badania w działaniu w praktyce pedagogicznej. Wybrane przykłady*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2018 (współautorki monografii: M. Ciechowska, K. Pieróg, S. Gołąb). I część – przedstawiona do recenzji – składa się z 2 rozdziałów. I rozdział: *Wprowadzenie do badań w działaniu w implementacji kreatywno-transformacyjnej praktyki edukacyjnej* został opracowany samodzielnie przez Habilitantkę. Z kolei II rozdział: *Teatr dziecięcy w modelu stymulacji aktywności twórczej dzieci pięcioletnich*

w badaniach w działaniu został przygotowany wspólnie z K. Piróg. Zgodnie z informacją podaną przez dr Marię Franciszkę Szymańską jej wkład własny został oszacowany na 60% (rozdział jest efektem prowadzonych przez K. Pieróg badań w działaniu zaprojektowanych według koncepcji Habilitantki i realizowanych pod jej kierunkiem – do dokumentów nie dołączono stosownego oświadczenia dotyczącego współautorstwa rozdziału – jest tylko ogólnie odnoszący się do całej monografii).

- artykuł autorski w czasopiśmie (jedna z pierwszych publikacji Habilitantki po doktoracie): *Uczestnictwo w życiu społecznym w świetle teorii uczestnictwa K. Wojtyły – Jana Pawła II. Kontekst pedagogiczny*, „Artes Liberales”, nr 1-2 2011.

Habilitantka w tej części dorobku przedstawia autorską koncepcję badań w działaniu.

Badania w opracowaniu *Wybrane metody jakościowe...* zostały oparte na podmiotowo-partycypacyjnym paradygmacie skonstruowanym w perspektywie personalistycznej (Por. s. 42-51). Autorka przedstawiła swój zamysł badawczy pisząc: „Prowadzone badania w oparciu o przyjęty paradygmat badawczy, zwłaszcza podmiotowo-partycypacyjny, powinny budzić i rozwijać świadomość aksjologiczną w trosce o dobro wspólne, dobro godziwe podmiotów badania otwartych na transformacyjną twórczość kształtowana na drodze dialogu i dyskursu edukacyjnego” (s. 227). Dr Maria Szymańska porusza się ze swobodą w propozycjach teoretycznych stanowisk, typologii, opisach barier oraz atutów wprowadzania projektów badawczych i efektywności badań w działaniu. Dokonała analizy sposobu definiowania i ujmowania z perspektywy historycznej, wskazując na główne okresy ich rozwoju i między innymi na badania Heleny Radlińskiej. Przedstawiona została również analiza ujęć i typologii oraz przedstawiona własna próba interpretacji terminu badania w działaniu (s. 249-250). Po analizie literatury w zakresie modeli badań w działaniu proponuje autorski model (zgodny z zasadami określonymi przez Bridget Someth) badań – cykl badawczy, który powinno się powtórzyć w zmodyfikowany sposób z innymi grupami uczestniczącymi w badaniach w działaniu. Model składa się z 8 faz, gdzie pierwszym krokiem jest przygotowanie merytoryczne, pedagogiczno-psychologiczno-aksjologiczne, etyczne i dydaktyczne badacza (s. 254-255), a jednym z podstawowych działań, obecnym niemal w każdej, jest refleksja. Habilitantka zaproponowała techniki badawcze oparte na refleksji sprzyjające formacji nauczyciela i ucznia, opisała dziennik refleksji, esej refleksyjno-dygresyjny oraz portfolio (s. 258-271). Wszystkie zaproponowane techniki wymagają dojrzałej osobowości badacza, samoświadomości, zaangażowania i refleksyjności, stąd wracając do opracowanego przez dr Marię Szymańską modelu, tak istotna jest pierwsza faza związana z odpowiednim

przygotowaniem badacza. Same refleksje są traktowane jako źródło danych stanowiących podstawę np. celów dydaktycznych czy/i empirycznych.

Z kolei w publikacji *Badania w działaniu w implementacji...* Autorka przedstawia kreatywno-transformacyjny aspekt formacji nauczycieli. Ważne miejsce zajmuje zagadnienie introcepcji wartości (opisywane też w publikacjach z I komponentu), które jest traktowany przez Autorkę jako fundamentalny czynniki warunkujący proces transformacyjnej twórczości w formacji człowieka. Interesujące spojrzenie na prowadzenie badań w działaniu, które działają stymulująco na rozwój uczestniczących w nich podmiotów edukacyjnych. Warunkiem jest jednak odpowiednie przygotowanie do tego typu działań samych nauczycieli.

Przedstawiony do oceny artykuł *Uczestnictwo w życiu społecznym w świetle teorii uczestnictwa K. Wojtyły* dotyczy zarówno zagadnień odnoszących się do omawianego komponentu, jak i komponentu trzeciego.

Analiza publikacji zaprezentowanych w drugim komponentcie umożliwia udzielenie odpowiedzi na 2 postawione w autoreferacie pytania badawcze – częściowo na pytanie odnoszące się o istotę formacyjnego kształcenia nauczycieli oraz na pytanie dotyczące sposobu wspomagania procesu formacji nauczyciela, tak by przyczyniał się do rozwoju ucznia. Wartością jest niewątpliwie opracowanie koncepcji badań w działaniu traktowanych jako sposób stymulowania osobistego i zawodowego rozwoju nauczycieli, czego efektem jest rozwój ucznia. Następuje zatem formacja podmiotów, w których dokonuje się transformacja postaw, czego efektem może być osiągnięcie nowej jakości życia i sposobie kształtowania tożsamości.

III. Portfolio w kształceniu nauczycieli. Własna koncepcja (teksty opublikowane w latach 2013-2019)

Publikacje wchodzące w skład tego osiągnięcia to:

- monografia autorska: *Portfolio w kształceniu nauczycieli*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2019;

2 artykuły opublikowane w czasopismach punktowanych:

- *Uczeń jako podmiot i przedmiot działalności nauczyciela*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, nr 2, 2016;
- *Wartości moralne w projektowaniu działań edukacyjnych*, „Społeczeństwo i Polityka” nr 2, 2017;

2 teksty zamieszczone w pracach pod redakcją:

- *Portfolio jako narzędzie refleksji pedagogicznej w praktyce studenckiej*, W: E. Miterka, E. Staropiętka-Kuna (red.): *Praktyki pedagogiczne i ich znaczenie w systemie kształcenia nauczycieli edukacji elementarnej*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, 2013;
- *Rola i znaczenie portfolio w kształceniu pedagogów*, W: R. Stepień (red.), *Kształcenie pedagogów w szkole wyższej. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Akademii Humanistycznej im. A. Gieysztora w Pułtusku, 2015;

Wskazane zostały również 2 teksty, które ukazały się w czasopiśmie na Ukrainie i Węgrzech:

- Ustawiczne uczenie się wartością determinującą proces wzrastania ku dojrzałości dorosłych, „Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи”, 2014/2
- Reflection In the Integral Development of a Teacher. A Pedagogical Perspective. “HERJ Hungarian Educational Research Journal” 2018, No 3

W tekstach budujących wskazany przez Habilitantkę trzeci obszar pojawiły się nowe, oryginalne perspektywy badawcze i interpretacyjne. Przedstawiony do recenzji cykl publikacji dotyczy autorskiej koncepcji portfolio – wykorzystywanej w kształceniu nauczycieli. Ogólny cel pracy ma oryginalny charakter. Autorka zbudowała własną koncepcję portfolio rozumianego jako pomost łączący teorię z praktyką (tak zresztą zatytułowała jeden z rozdziałów pracy, por. *Portfolio w kształceniu nauczycieli...*, s. 59). Praca jest efektem realizowanych przez dr Marię Szymańską badań w działaniu (trwających 5 lat, podczas których zgromadziła 450 portfolio, a do analizy naukowej wybrała 5 spośród nich). Przedmiotem badań własnych uczyniła refleksje studentów nad rozumieniem siebie jako nauczyciela, wytworzonym w procesie budowania portfolio. Celem badań było ukazanie specyfiki kształcenia nauczycieli opartego na portfolio, a podstawowym problemem badawczym pytanie: *Jak portfolio kształtuje osobisty i zawodowy rozwój nauczyciela?* Do badań zostało wybrane podejście jakościowe w paradygmacie podmiotowo-partycypcyjnym. Dla Autorki podstawowym atutem stosowania portfolio jest możliwość refleksji na poziomie personalnym, pedagogicznym i dydaktycznym, co z kolei wiąże się z wymiarami formacji. Struktura portfolio obejmuje dziennik refleksji, analizę i interpretację (z refleksją) wywiadu częściowo ustrukturyzowanego, format lekcji w refleksją i podsumowanie z refleksją. dane, które zostały uzyskane z prowadzonych refleksji zostały poddane interpretacji poprzez trójwarstwową analizę danych. Taki układ, zdaniem Autorki, „wydobywa czynnik refleksyjnego dociekania i pogłębienia wiedzy zarówno deklaratywnej, jak i praktycznej

badacza. Wymaga jego zaangażowania i otwartości na przyjęcie konstruktywnych zmian perspektywy postrzegania rzeczywistości, będącej przedmiotem badań” (s. 198). Bez wątplenia taka postawa badacza jest czymś nieodzownym w sytuacji realizowania badań jakościowych (bez względu na przyjęty paradygmat). Na uwagę zasługuje swoista ewolucja poglądów Habilitantki – co jest widoczne choćby w sytuacji portfolio – początkowo traktowanego jako sposób pracy dydaktycznej, oparty na refleksji (por. *Rola i znaczenie portfolio w kształceniu pedagogów...*) a w miarę prowadzonych badań jako metody refleksyjno-transformacyjnego kształcenia nauczycieli, a z kolei na polu badawczym jako metody gromadzenia danych, która umożliwia prowadzenie badań nad kształceniem nauczycieli w obszarze intrapersonalnym i interpersonalnym (realizacje tego umożliwiają zaproponowane przez Autorkę techniki, por. *Portfolio w kształceniu nauczycieli...*, s. 198).

Uważam, że Habilitantka mogła zrezygnować z uwzględniania niektórych artykułów, które w niewielkim stopniu dotyczą podstawowego w tym komponentcie zagadnienia. Wprawdzie podejmowane tam są kwestie refleksji, refleksyjności (ujmowanej i w dwóch pierwszych komponentach), czy projektu edukacyjnego, ale teksty te nie wzbogacają czy/i nie uzupełniają wiedzy przedstawionego do oceny dorobku podstawowego. Ogółem struktura tekstów prawidłowa, teksty merytoryczne, metodologicznie poprawne.

W rezultacie oglądu całości wysiłków badawczych oraz sposobu przeprowadzonej i ukazanej analizy uważam, że Habilitantce dobrze powiodła się próba przedstawienia zagadnienia portfolio w kształceniu nauczycieli oraz zaproponowania własnej koncepcji, która dzięki obszernym opisom w monografii jest możliwa do zastosowania w praktyce.

Podsumowanie części 2

Podsumowując uważam, że przedstawione przez Habilitantkę cykl publikacji powiązanych tematycznie, który zatytułowała: *Formacja nauczycieli. Perspektywa kreatywno-transformacyjna* spełnia oczekiwania stawiane tego typu pracom awansowym. Może też być przydatne do celów dydaktyki akademickiej. Habilitantka trafnie dobrała kategorie pojęciowe i podstawy teoretyczne. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że odkrycie to jest wywiedzione na podstawie wyników badań empirycznych oraz solidnie i rzeczowo uargumentowane przesłankami teoretycznymi w wielu pracach autorskich dr Marii Franciszki Szymańskiej. Analiza zawartości treściowej prac przedłożonych do oceny pozwala wyodrębnić te zagadnienia, które są, moim zdaniem, wnoszą nowe elementy do wiedzy pedagogicznej. Przedłożony do oceny dorobek uwidacznia dojrzenie dr Marii Franciszki Szymańskiej do samodzielności naukowej – zarówno w obszarze teoretycznym, jak i

metodologicznym. Teksty składające się na cykl habilitacyjny cechuje jasne sformułowanie celów, przejrzystość, rzeczowość argumentacji, logika narracji oraz adekwatność konkluzji. Wyróżnione przez Habilitantkę części przedstawione do oceny łączą się ze sobą, co widać w licznych odwołaniach do własnych publikacji, nawiązaniach i rozwinięciach poszczególnych aspektów. Zagadnienia kluczowe są przekonująco uargumentowane z wykorzystaniem licznych teorii oraz własnymi koncepcjami zarówno w zakresie terminologicznym (definiowanie pojęć), jak i rozwiązań dotyczących założeń metodologicznych – od modelu badań do autorskich technik badawczych. Wybrany przez Habilitantkę obszar tematyczny jest niezwykle istotnym z punktu widzenia nie tylko potrzeb naukowo-badawczych, ale również praktyki edukacyjnej. Należy podkreślić wartość ukazanych wyników badań w kontekście wnoszenia nowej wiedzy. Wnioski z nich powinny być brane pod uwagę podczas dyskusji nad kształtem edukacji akademickiej.

3. Ocena w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych w danym obszarze

autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Web of Science (WoS) i w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH):

Habilitantka nie ma tekstów, które znajdowałyby się w wymienionych bazach lub na liście ERIH. Kryterium nie jest spełnione

4. Ocena w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki we wszystkich obszarach wiedzy

a. *autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w pkt. 3, dla danego obszaru wiedzy:*

po doktoracie habilitantka opublikowała 2 monografie współautorskie:

- *Wybrane metody jakościowe w badaniach pedagogicznych*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2018 (współautorka: M. Ciechowska), cz. I, oszacowany wkład pracy własnej 40% – obejmujący, poza tekstem własnym na ss. 226-273, wspólnie opracowaną koncepcję, wstęp i zakończenie, bibliografię oraz jeden z podrozdziałów.
- *Badania w działaniu w praktyce pedagogicznej. Wybrane przykłady*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum, Kraków 2018 (współautorki: M. Ciechowska, K.

Pieróg, S. Gołąb), oszacowany wkład pracy własnej 35% – obejmujący, wspólnie opracowaną z M. Ciechowską, koncepcję, wstęp, bibliografię. Wspólnie opracowany z K. Pieróg jeden z rozdziałów, redakcja jednego rozdziału oraz autorstwo I rozdziału monografii.

publikacje naukowe w czasopismach międzynarodowych lub krajowych:

Habilitantka opublikowała 2 teksty wydane poza Polską. Pierwszy z nich, opracowany w języku polskim (*Integralny rozwój osoby u podstaw kształcenia ucznia*) wydany został na Ukrainie w roku 2013. Drugi, współautorski (z E. Miśkowiec – deklarowany wkład pracy własnej 50%, brak w dokumentach oświadczenia o współautorstwie) również został wydany w czasopiśmie ukraińskim. Język publikacji – angielski (*Role of Mercy In Christian Self-upbringing*).

Opublikowała również 6 tekstów, które ukazały się w czasopismach krajowych.

b. *autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych:*

W dokumentach zostały wskazane 2 prace zbiorowe współredagowane przez dr Marię Franciszkę Szymańską:

- *Humanistyczne kształcenie w teorii i praktyce. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Towarzystwo naukowe Educare 2016 (współautorka: A. Lasota), oszacowany wkład pracy własnej 50% – obejmujący wspólnie opracowaną koncepcję, wstęp i zakończenie oraz prace edytorskie. Brak w dokumentach oświadczenia o współautorstwie.
- *Człowiek – Edukacja – Społeczeństwo. Wybrane zagadnienia i problemy*, Wydawnictwo Akademii Humanistycznej im. A. Gieysztora w Pułtusku, 2017 (współautorka: M. Gogolewska-Tońska), oszacowany wkład pracy własnej 50% – obejmujący wspólnie opracowaną koncepcję, wstęp i zakończenie oraz prace edytorskie. Brak w dokumentach oświadczenia o współautorstwie.

c. *sumaryczny impast factor publikacji według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania:*

Podano 0. Kryterium nie jest spełnione

d. *liczba cytowań według bazy Web of Science (WoS):*

Według oświadczenia dr Marii Franciszki Szymańskiej 12

e. *Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS):*

H-indeks 3

f. *kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach:*

Brak informacji w tym zakresie. Kryterium nie jest spełnione

g. *międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową lub artystyczną:*

Brak informacji w tym zakresie. Kryterium nie jest spełnione

h. *wyłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych:*

Autorka wskazała ogółem 24 referaty na międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych. Przy czym trudno uznać część z nich (na podstawie przedstawionych opisów) za konferencje o charakterze naukowym – organizowane przez np. ODN czy kuratorium, a także Starostwo Powiatowe – być może byli również inni współorganizatorzy zapewniający aspekt naukowy konferencji, ale nie wynika to z opisu. Podana została również konferencja w Porębie Wielkiej (gdzie jest centrum konferencyjne), ale bez wskazania jakiegokolwiek organizatora, podobnie 2 konferencje w Pruszkowie. Spośród wymienionych konferencji 11 to konferencje w miejscu pracy, a więc Akademii Humanistycznej im. A. Gieyszтора w Pułtusku i Akademii Ignatianum w Krakowie. Biorąc pod uwagę kwalifikacje językowe Habilitantki może zaskakiwać bardzo nikły Jej udział w konferencjach poza granicami Polski – dwukrotny na Węgrzech i jeden na Ukrainie.

i. *inna działalność naukowa – autorstwo lub współautorstwo tekstów w pracach zbiorowych, opracowanie haseł do słownika i encyklopedii*

W pracach zbiorowych opublikowanych zostało 7 tekstów. Dwa teksty zostały opublikowane w przywoływanych pracach zbiorowych, których Habilitantka jest współredaktorką. W dwóch przypadkach opublikowane zostały po 2 teksty w tych samych pracach zbiorowych (Wydawnictwo WAM i Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie). Jeden tekst opublikowany został w Oficynie Wydawniczej „STON2” w Kielcach.

Zdecydowanie bogatszy jest dorobek dr Marii Franciszki Szymańskiej w zakresie opracowywania haseł do słownika i encyklopedii:

- 57 haseł krótkich haseł charakterze pedagogiczno-psychologiczno-aksjologicznym zamieszczonych w *Małym Słowniku Aksjologicznym*, Z. Struzik, D. Żukowska-Gardzińska (red.), Wydawnictwo Instytutu Papieża Jana Pawła II, Warszawa 2013.
- 3 hasła (przedstawione na 2 do 5 stron) zamieszczone w *Encyklopedii Aksjologii Pedagogicznej*, K. Chałas, A. Maj (red.), Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne POLWEN, Radom 2016.

Podsumowanie części 3 i 4

Habilitantka nie jest autorką ani współautorką publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Web of Science (WoS) i w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH). Nie spełnia również trzech innych kryteriów. Z kolei podane wskaźniki według bazy Web of Science (12) i Indeks Hirscha 3 formalnie sprawiają, iż kryterium to jest spełnione – mimo to wskaźniki te są bardzo niskie (w kontekście 10 lat po doktoracie) i wskazują na niewielkie upowszechnienie i wykorzystywanie prac naukowych Habilitantki przez krajowych i zagranicznych badaczy. W odniesieniu do oceny tej części dorobku należy podkreślić, iż dorobek, który wskazuje Pani dr Maria Szymańska jest wystarczający ilościowo, ale ocena jego potencjału jakościowego nie jest możliwa, bo teksty nie zostały dołączone do dokumentacji. Na podstawie analizy tytułów artykułów można stwierdzić, że osiągnięcia przedstawione do oceny są spójne pod względem merytorycznym. Większość publikacji ukazywała się w wydawnictwach lokalnych, które w znikomym sposób dążą do upowszechniania wiedzy – stąd efektem jest nikłe cytowanie tekstów dr Marii Szymańskiej. W zakresie uczestnictwa Habilitantki w upowszechnianiu nauki poprzez udział w konferencjach warto zwrócić uwagę na braki w opisach, które sprawiają, że w wielu przypadkach trudno dane wydarzenie zakwalifikować jako konferencję lokalną, krajową czy międzynarodową. Większość konferencji, w których dr Maria Szymańska brała udział była organizowana przez Jej macierzyste instytucje i zazwyczaj dr Maria Szymańska była ich pomysłodawcą i / lub członkiem komitetu organizacyjnego i naukowego.

5. Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Habilitantki

a. uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych

Brak informacji. Kryterium nie jest spełnione

b. udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji

Czynny udział na konferencjach naukowych

Wygłoszenie 7 referatów na innych niż tematyczne konferencjach.

Dr Maria Franciszka Szymańska wygłaszała również referaty (wskazanych 6 w latach 2013-2017) podczas seminariów naukowych, prowadzonych z udziałem studentów w macierzystych jednostkach Habilitantki.

Udział w komitetach organizacyjnych międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych

Habilitantka podała, że była członkiem komitetu organizacyjnego i/lub naukowego 24 konferencji, w tym jednej organizowanej przez Eötvös Loránd University na Węgrzech.

c. otrzymane nagrody i wyróżnienia:

Nagroda Rektora Akademii Ignatianum w Krakowie za wybitne osiągnięcia naukowe (w roku 2017). W dokumentach została podana również Nagroda Inspektora Towarzystwa Salezjańskiego Inspektorii Warszawskiej, uzyskana w roku 2002 za współudział w tworzeniu wspólnoty Szkoły Salezjańskiej im. św. Jana Bosko w Legionowie, wyrażona w podziękowaniu

d. udział w konsorcjach i sieciach badawczych:

Zgodnie z informacjami podanymi przez Habilitantkę nie spełnia ona tego kryterium, gdyż dr Maria Franciszka Szymańska w przygotowanych dokumentach zaznaczyła, że nie należy do sieci badawczych i konsorcjów. Tymczasem w innym punkcie wskazała swój udział jako członek w BBCC (Baltic and Black Sea Circle Consortium). Jest to międzynarodowa sieć łącząca naukowców i praktyków w dziedzinie kształcenia nauczycieli i edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju (ESD), do którego należy ponad 20 krajów na

całym świecie. Zatem trudno stwierdzić jednoznacznie jaki jest udział Habilitantki w działaniach BBCC.

e. kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z osobami z innych ośrodków polskich i zagranicznych:

Dr Maria Franciszka Szymańska nie spełnia tego kryterium, deklaruje brak kierowania projektami we współpracy z osobami z innych ośrodków polskich i zagranicznych oraz udziału w międzynarodowych i krajowych projektach badawczych. Jednocześnie wskazuje na złożenie dwóch projektów do Narodowego Centrum Nauki, które nie uzyskały pozytywnej oceny. W zakresie dorobku grantowego wskazanych zostało 7 projektów, przy czym z opisu nie wynika by były to projekty badawcze, a raczej o charakterze dydaktycznym czy promocyjnym. Zgodnie ze wskazaniem Habilitantka była w tych projektach najczęściej wykonawcą.

f. aktywność w komitetach redakcyjnych, radach naukowych czasopism:

Dr Maria Franciszka Szymańska jest członkiem (od 2014 roku) zespołu redakcyjnego „Edukacji Elementarnej w Teorii i Praktyce”, była również (w latach 2014-2017) członkiem rady „Multidisciplinary Journal of School Education”. Uczestniczy również w działaniach 3 rad redakcyjnych czasopism wydawanych na Węgrzech. Jest między innymi redaktorem wykonawczym (na Polskę) nowopowstałego czasopisma wydawanego przez Uniwersytet w Debrecznie.

g. członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych:

Dr Maria Franciszka Szymańska wykazała udział w następujących towarzystwach i organizacjach:

- Towarzystwo Naukowe Educare (prezes Towarzystwa od 2014 roku), członek Sekcji Międzykulturowej i Rady Programowej,
- wymienionego przez mnie w punkcie d. Baltic and Black Sea Circle Consortium (członek od 2014 roku),
- Zespole Pedagogiki Chrześcijańskiej pod Patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN (od 2004 roku).

h. osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki:

Obszar dydaktyczny

Na uwagę zasługuje wdrażanie własnych dydaktycznych koncepcji pracy ze studentami – od roku 2015/2016 portfolio jako metody w podnoszeniu jakości kształcenia nauczycieli – co jest bezpośrednio związane z koncepcją przedstawioną do oceny. Z kolei pozostałe własne dydaktyczne koncepcje pracy ze studentami są opisane tylko hasłowo. Są to Projekt edukacyjny stymulujący aktywność refleksyjno-twórczą (realizowany na studiach podyplomowych od 2012 roku), korelacja projektu edukacyjnego z wdrożeniem autorskiego modelu badań w działaniu (studia stacjonarne i niestacjonarne I i II stopnia) oraz wdrażanie własnych technik badawczych w pracy dydaktyczno-naukowej.

W ramach prowadzonych działań dydaktycznych Habilitantka opracowała konspekty zajęć dla nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych, a także prowadziła warsztaty i wykłady dla nauczycieli (wskazanych 7 działań w okresie 2010-2017).

W osiągnięciach dydaktycznych należy również uwzględnić współautorstwo *Programu nauczania dla klas I-III szkoły podstawowej. Zrównoważona szkoła*. Wydanego przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Chełmie w roku 2014. Udział Habilitantki w pracy został oszacowany na 10% (współautorzy J. Guzowska, E. Jagiełło, B. Kawalec, B. Kucharska, A. Paszkiewicz, A. Szumera).

Popularyzacja nauki

Habilitantka opublikowała 5 artykułów o charakterze popularno-naukowym i metodycznym. Dr Maria Franciszka Szymańska realizowała również działania mające na celu współpracę ze środowiskiem lokalnym poprzez inicjowanie i organizowanie konkursów prowadzone dla młodzieży przez szkoły wyższe, w których pracowała.

i. opieka naukowa nad studentami:

Habilitantka od 2015 roku była promotorem 14 prac magisterskich (10 kolejnych w toku), sprawuje również opiekę nad 14 osobami piszącymi prace licencjackie. Sprawowała opiekę czasową nad studentem z Włoch piszącym pracę w trakcie programu Erasmus+. Biorąc pod uwagę staż pracy w szkołach wyższych po doktoracie kryterium to jest spełnione w minimalnym stopniu.

j. opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego

Promotor pomocniczy w przewodzie doktorskim Magdaleny A. Szyszko. Tytuł rozprawy: *Doświadczenie własnej choroby w perspektywie andragogicznej*, praca przygotowywana pod kierunkiem naukowym dr hab. Anna Walulik, prof. Akademii Ignatianum w Krakowie (przewód wszczęty 19 czerwca 2018 roku)

k. staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich:

W okresie 01.03.2017 – 31.05.2017 Habilitantka zrealizowała staż podoktorski w Institute of Educational Studies and Cultural Management, University of Debrecen. Z przedstawionych opisów wynika, że udział w stażu zaowocował trwałą współpracą, której efektem jest między innymi zaangażowanie w działania naukowe promowane przez kadrę naukową Uniwersytetu w Debreczynie (udział w radach naukowych czasopism).

l. wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządów terytorialnego, podmiotów realizujących zadanie publiczne lub przedsiębiorców:

Habilitantka nie wykonywała ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie wymienionych instytucji. Kryterium nie jest spełnione

m. udział w zespołach eksperckich i konkursowych:

Habilitantka nie brała udziału w zespołach eksperckich i konkursowych. Kryterium nie jest spełnione

n. recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych:

Dr Maria Franciszka Szymańska zrecenzowała w latach 2013-2018 23 teksty, które były przeznaczone do publikacji w 3 czasopismach (wszystkie periodyki poza wykazem punktowanych czasopism naukowych). W roku 2014 6 tekstów do czasopisma *SCIENTIA* (wydawane od maja 2008 roku, początkowo jako Materiały Koła Naukowego Historyków Studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Chełmie). W latach 2013-2018 15 recenzji do *Multidisciplinary Journal of School Education* oraz 2 recenzje do *Kultury – Media – Teologia* (w latach 2013-2014).

Podsumowanie części 5

Podsumowując osiągnięcia Habilitantki w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej przedłożonego przez Kandydatkę warto zwrócić uwagę na kilka kwestii. W zakresie 5 kryteriów dorobek nie spełnia podanych wymagań, a jedno kryterium – ze względu na niespójność informacji trudno jednoznacznie ocenić (udział w konsorcjach i sieciach badawczych). Pani dr Maria Szymańska jest osobą aktywną w zakresie podejmowania działań organizacyjnych – jest członkiem międzynarodowych i krajowych organizacji, komitetów redakcyjnych i rad naukowych czasopism (tu większa aktywność na Węgrzech niż w Polsce). Była recenzentką tekstów do czasopism naukowych. Na uwagę zasługuje jej działalność dydaktyczna – silnie powiązana z pracą naukową – konsekwentne realizowanie własnych koncepcji pracy ze studentami, współautorstwo *Programu nauczania*. Nieco zaskakującym jest fakt nikłej opieki naukowej nad studentami i wypromowania w okresie od doktoratu tak niewielkiej liczby osób, które obroniły prace licencjackie lub magisterskie. Z kolei niewątpliwym atutem działań podejmowanych przez dr Marię Szymańską jest popularyzacja nauki – wykazane w punkcie 4 opracowywane hasła do słownika i encyklopedii, publikowane artykuły o charakterze popularno-naukowym i metodycznym oraz realizowanie działań adresowanych do środowiska lokalnego – wskazują, że jest osobą aktywną w tym obszarze. W zakresie współpracy międzynarodowej został wskazany udział w projekcie *The Special Program on World Bank of the Polish Government on Forecasting Labor Demand* – projekt realizowany w roku 1996, bez dookreślenia udziału i zakresu realizowanych zadań. Pani Maria Franciszka Szymańska sprawowała również opiekę nad pracownikami i studentami z zagranicy w ramach wymiany międzynarodowej (rozpoczęła tą działalność w roku 2011). Łącznie opiekowała się 3 pracownikami z zagranicy. Pani dr Maria Szymańska odbyła jeden staż naukowy (zrealizowany w roku 2017) na Uniwersytecie w Debreczynie. Współpraca okazała się owocna – choćby w postaci publikacji, a także udziału w radach naukowych czasopism. Biorąc pod uwagę kompetencje językowe Habilitantki to właśnie działania na polu międzynarodowym powinny być jej podstawowym atutem – w dotychczasowych działaniach wykazała się taką działalnością w minimalnym stopniu.

Konkluzja

Podsumowując całość dorobku dr Marii Franciszki Szymańskiej, osiągnięcia mają zróżnicowaną wartość. Dr Maria Franciszka Szymańska nie spełnia wszystkich kryteriów wskazanych w Ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym (Dz.U.

2003 nr 65, z późn. zmianami z dnia 18.03.2011r. Art. 2) oraz Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. nr 196, poz. 1165). Z kolei wykazane osiągnięcia w zakresie naukowo-badawczym spełniają większość kryteriów w podstawowym zakresie. Słabo (mimo posiadanego potencjału) zaznaczona jest w dorobku również naukowa działalność międzynarodowa Habilitantki. Na pozytywną ocenę zasługuje z kolei działalność organizacyjna, dydaktyczna i w zakresie popularyzacji nauki. Za istotne uznaję również, że analizując publikacje Habilitantki z uwzględnieniem czasu publikacji, można zauważyć wyraźny postęp i rozwój indywidualny.

Zdecydowanie najmocniejszą – co jest niewątpliwym atutem – częścią dorobku są teksty wymienione jako *Osiągnięcia główne* wskazane przez Habilitantkę do recenzji. Przedstawiony dorobek jest spójny, podzielony na wyraźne obszary i wnosi do pedagogiki istotną wiedzę zarówno w zakresie pedeutologii, jak i metodologii badań. Autorka wykazała się wysokimi umiejętnościami w zakresie analizy teoretycznej dokonując twórczej rekonstrukcji przedmiotowych dyskursów dotyczących obszarów rozpatrywanych przez Habilitantkę. Opierając się na aktualnej bardzo bogatej literaturze polskiej i zagranicznej, w sposób twórczy ukazuje poszczególne, trafnie dobrane zagadnienia budujące jej autorską propozycję spostrzegania przygotowania do zawodu nauczyciela, wykorzystywania portfolio – zarówno w obszarze dydaktycznym, jak i traktowanym jako metoda refleksyjno-transformacyjnego kształcenia pedagogów czy wreszcie jako metoda gromadzenia danych w obszarze badawczym.

W związku z tym, mimo braków spełnienia wszystkich kryteriów procedury w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, wnoszę o dopuszczenie dr Marii Franciszki Szymańskiej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego. Popieram wniosek dr Marii Franciszki Szymańskiej o nadanie Jej stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dziedzinie pedagogika.

